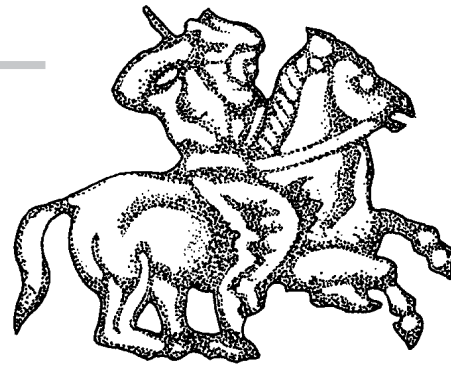

О.Д. Могилов, С.В. Діденко

ВУЗДЕЧНІ ПРЕДМЕТИ З КУРГАНІВ «Г» БІЛЯ с. ЖУРОВКА

У статті розглянуто вуздечні предмети скіфського часу з курганів «Г» біля с. Журовка.

Значну частину джерел з історії Дніпровського Правобережного лісостепу скіфського часу становлять матеріали дореволюційних археологічних досліджень. Найбільша їх частина пов'язана з діяльністю графа О.О. Бобринського, який зробив значний внесок у розвиток археології. Утім іноді в публікаціях цих матеріалів опис здійснено поверхнево, а на рисунках подано лише найцікавіші й найпримітніші речі. Частина «рядового» матеріалу, незважаючи навіть на дослідження радянського часу, залишилася не введеною у науковий обіг. Отже, маючи на меті виправити таке становище, зупинимось на характеристиці предметів кінської вузди із курганів «Г» біля с. Журовка, що зберігаються у фондах Національного музею історії України і досі не відомі широкому колу дослідників.

У 1903 р. О.О. Бобринський скупив знахідки із кількох розкопаних селянами курганів поблизу с. Журовка. Комплекс знахідок було умовно позначено як кургани «Г» (Бобринської 1905, с. 25—26, рис. 63—67). У публікації матеріалів на рисунках подано лише 5 блях у звіриному стилі, у тексті згадано пару бронзових псаліїв з уламками залізних вудил, бронзове кільце, 5 ворворок, 50 фаларів, «сім пар» поламаних вудил і десяток зіпсованих залізних псаліїв.

Пізніше В.Г. Петренко у праці, присвяченій характеристиці матеріальної культури Правобережжя середнього Дніпра у V—III ст. до н. е., подала (окрім блях, опублікованих О.О. Бобринським) також рисунки бронзового Г-по-дібного псалія, кількох бляшок та ворворок, а також цілої та фрагментованої пряжок-пронизок. Курган було віднесено до першої половини V ст. до н. е. (Петренко 1967, с. 92, табл. 26, 10; 27, 19, 30, 36, 42; 29, 15, 21, 27; 31, 14, 17; 32, 5, 10). Цікаво, що комплекс позначено вже як «курган», а не їх групу, й уніфіковано під один часовий проміжок.

Вивчення вузди із колекції НМІУ дає підстави говорити про 2 хронологічні групи деталей вузди із зазначених курганів.

Ранішу групу репрезентовано фрагментованими залізними стрижневими трипетельчастими псаліями, один кінець яких розплющено, а інший зігнуто і прикрашено гулькою. До раннього часу належить і фрагмент залізного стрижневого тридірчастого псалія (рис. 1). Архаїчним періодом датуються пряжки-пронизки (рис. 2, 1, 2). Згадані псалії та пронизки знаходять аналогії у пам'ятках келермесського часу:

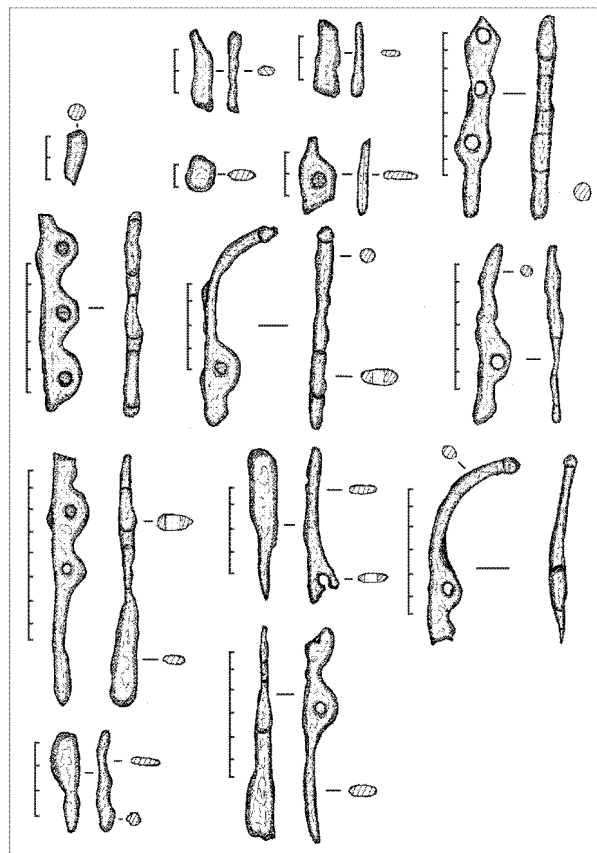

Рис. 1. Залізні псалії з курганів «Г» біля с. Журовка

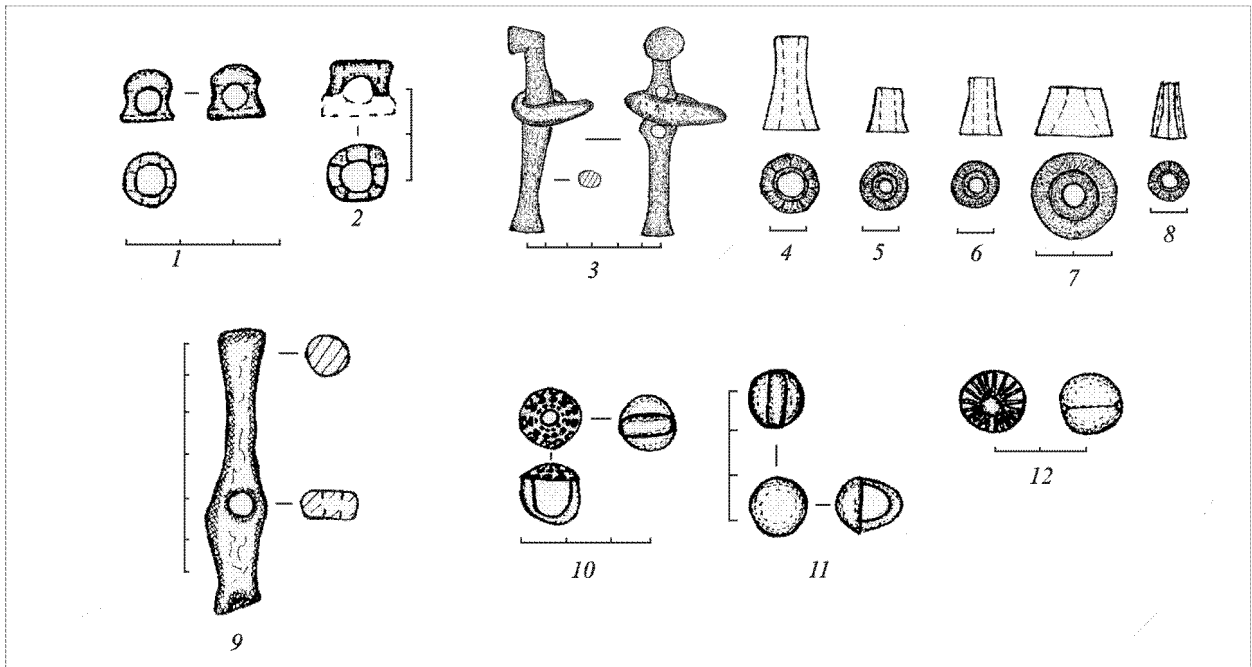

Рис. 2. Вуздечні предмети з курганів «Г» біля с. Журовка: 1–8, 10–12 – бронза; 9 – залізо

Келермеські кургани (Галанина 1983, рис. 5, 7; 10, 14, 15; 1997, табл. 23, 248; 24, 401–402), Ульський курган 1910 р. (Галанина 1999, рис. 1, 8), Реп'яховата Могила, пох. № 2 (Ильинская, Мозолевский, Тереножкин 1980, рис. 18); Нарган, курган 13 (Батчаев 1985, рис. 35, 21, 22) та ін. Найраніші пам'ятки келермеського кола відносять до середини VII ст. до н. е. (Петренко 1980, с. 18; Галанина 1994, с. 105). Фінал етапу можемо визначити другою чвертю VII ст. до н. е. (Полін 1996, с. 121) Отже, розглянуті матеріали можна датувати у межах середини VII — другої чверті VI ст. до н. е.

Пізнішу хронологічну групу представлено бронзовим Г-подібним дводірчастим псалієм із рештками залізних петельчастих вудил (рис. 2, 3), 4 округлими й 1 восьмигранною бронзовими ворворками (рис. 2, 4–8), уламком залізного дводірчастого псалія (рис. 2, 9) та низкою невеликих круглих бронзових бляшок із петлею на звороті, 32 з яких мають вигляд 11-петлюсткової розетки, кожну петлюстку якої передано 3 різновеликими колами (рис. 2, 10), 9 із гладеньким опуклим щитком (рис. 2, 11), 1 зі щитком у вигляді 20-петлюсткової розетки (рис. 2, 12). Саме цю групу можна синхронізувати з опублікованими раніше бляхами у звіриному стилі (Петренко 1967, табл. 29, 15, 21, 27; 32, 14, 17) і датувати середньоскіфським періодом.

Не можемо впевнено віднести до першої чи другої групи уламки залізних петельчастих вудил, що, з'являючись у келермеський час, існують до кінця скіфського періоду (рис. 3, 1), а також фрагменти шкіряних ременів (один скруче-

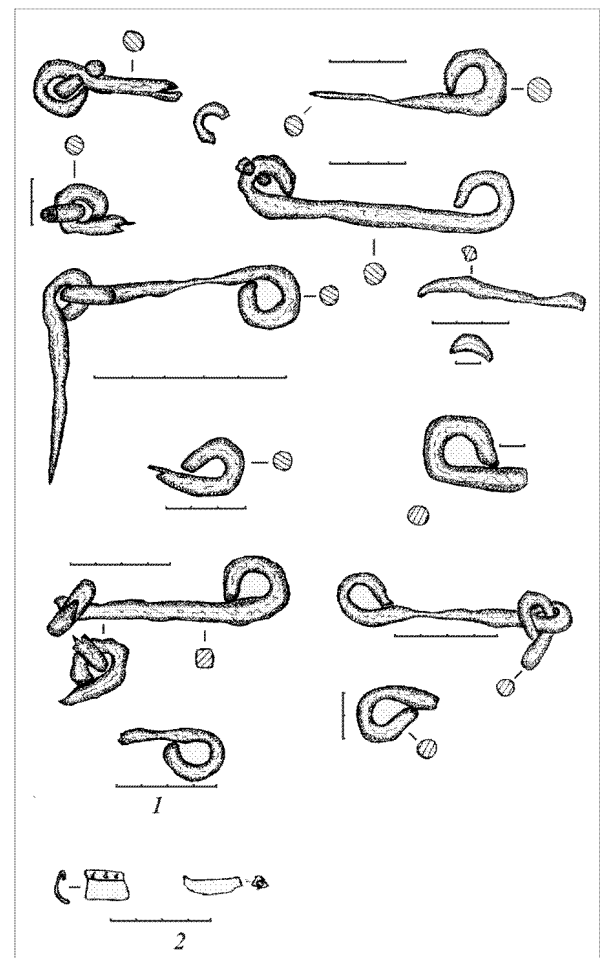

Рис. 3. Предмети вузди з курганів «Г» біля с. Журовка: 1 – залізні вудила; 2 – фрагменти шкіряних ременів

ний, інший складений удвоє і прошитий (рис. 3, 2)). Зазначені предмети можуть належати як раннім, так і пізнім пам'яткам.

Отже, розгляд деталей вузди із курганів «Г» біля

с. Журовка дає змогу виділити дві хронологічні групи предметів і сприяє повнішому висвітленню матеріальної культури Дніпровського лісостепового Правобережжя у скіфський період.

Батчаев В.М. Древности предскифского и скифского периода // Археологические исследования на новостройках Кабардино-Балкарии.— Нальчик, 1985. — Т. 2. — С. 7—115.

Бобринской А. Отчет о раскопках, произведенных в 1903 году в Чигиринском уезде Киевской губернии // ИАК. — 1905. — Вып. 14. — С. 1—43.

Галанина Л.К. Раннескифские уздечные наборы // АСГЭ. — 1983. — Вып. 24. — С. 32—55.

Галанина Л.К. К проблеме хронологии Келермесских курганов // РА. — 1994. — № 1. — С. 92—107.

Галанина Л.К. Келермесские курганы. — М., 1997.

Галанина Л.К. Ульский курган (раскопки Н.И. Веселовского в 1910 г.) // АСГЭ. — 1999. — Вып. 34. — С. 58—67.

Ильинская В.А., Мозолевский Б.Н., Тереножкин А.И. Курганы VI в. до н. э. у с. Матусов // Скифия и Кавказ. — К., 1974. — С. 31—64.

Петренко В.Г. Правобережье Среднего Поднепровья в V—III вв. до н. э. // САИ. — 1967. — Вып. Д 1-4.

Петренко В.Г. Изображение богини Иштар из кургана в Ставрополе // КСИА АН СССР. — 1980. — Вып. 62. — С. 15—19.

Полін С.В. Про хронологію ранньоскіфської культури // Археологія. — 1996. — № 4. — С. 115—126.

Одержано 30.03.2005

А.Д. Могилев, С.В. Диденко

УЗДЕЧНЫЕ ПРЕДМЕТЫ ИЗ КУРГАНОВ «Г» ВОЗЛЕ с. ЖУРОВКА

В статье рассмотрены предметы узды из курганов «Г» возле с. Журовка. Сделан вывод об их принадлежности к двум хронологическим группам.

O.D. Mogylov, S.V. Didenko

PARTS OF HARNESS FROM THE «Г» BARROWS NEAR ZHURIVKA

The article deals with the parts of harness from the «Г» barrows near Zhurivka. A conclusion is drawn regarding their belonging to two chronological groups.